

สัปปุริสธรรม 7 : การบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ

THE 7 SAPPURISA-DHAMMAS : SCHOOL ADMINISTRATION FOR SUCCESS

เกตชญา วงษ์เพิก

Gatechaya Wongperk

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: 12345Kwnu@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 17 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 เมษายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

สัปปุริสธรรม 7 : การบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ เป็นบทความวิชาการที่สะท้อนหลักการบริหารและการจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักธรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาซึ่งคือคุณภาพผู้เรียน หัวใจสำคัญในยุคปฏิรูปการศึกษา ที่ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำขององค์กร จำเป็นต้องมี ได้แก่ การบริหารและการจัดการศึกษาด้วยความรู้ความสามารถการมีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ การเป็นผู้นำทางวิชาการ และความเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสู่การบูรณาการเข้ากับกระบวนการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควร ยึดพุทธธรรมในการครองคน ครองตนและครองงานประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำและการติดต่อสื่อสาร โดยผู้บริหารโรงเรียนที่ดีจะต้องประพฤติปฏิบัติด้วยความเป็นธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขขององค์กร ดังนั้น คุณสมบัติของผู้บริหารที่ดีจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือหลักสัปปุริสธรรม 7 อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สำเร็จต่อไป

คำสำคัญ : สัปปุริสธรรม 7 , การบริหารสถานศึกษา, ความสำเร็จ

Abstract

The Administration and Education Management for efficient and effective have a consequence quality of an institution bounding to learners. These are The Successful Key under The Educational reform era. Thus, The Qualification of Administrator leader reach are The Ability of Administration - Education management treatment, Leadership Personality, Academic Knowledge and Ability to Encourage Management. While The Buddhism Conceptual was integrated with Educational Processing. The Administrators should follow the Buddha-dharma for good governance, self-awareness and working efficiently were applied for Leadership Skill and Public Relation Communication. The Administrators should behave with fairness and honestly drive. This will lead to peaceful coexistence of the organization.

Therefore, The Qualification of a Perfect Chief Executive Organization must be importance extremely consist Dharma Principles that is a Sappurisa-Dhamma 7 Model, reaches up with a benefit path to The School Administrators as the further development education quality successful.

Keywords: Sappurisa-Dhamma 7, School Administration, Success

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข อีกทั้งยังเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาและจิตวิญญาณเป็นบุคคลที่มีความรู้คุณธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้มาตรฐานและมีความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและสังคมนั้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง การบริหารและการจัดการศึกษาจะบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งยังต้องปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ จึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา ตามคุณภาพที่คาดหวัง หมายถึง คุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายและจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตร คาดหวังโดยชุมชน และสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเองและคาดหวังโดยตัวผู้เรียนเองอีกด้วย (กิริติ บุญเจือ, 2541 : 12) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้บริหารที่มีต่อความอยู่รอดและสวัสดิภาพเพื่อการพัฒนาองค์กรและการดำเนินชีวิต โดยผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีหากผู้บริหารขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมแล้วย่อมทำให้ผู้นั้นขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ในองค์กรนั้น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 5) และการบริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จนั้นผู้บริหารจะต้องบูรณาการหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับการบริหารสถานศึกษา นั่นคือหลักสัปปริสธรรม 7 นั่นเอง

การบริหารและการจัดการสถานศึกษา คืออะไร

การบริหารและการจัดการสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรม หรือ กระบวนการต่าง ๆ โดยความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

Good (1983:14) ให้ความหมายว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นการวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม การจัดการเกี่ยวกับงาน หรือกิจการในโรงเรียนรวมถึงการบริหารธุรกิจภายในโรงเรียน และการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทั้งหมดในโรงเรียนและกิจการที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน โดยตรง เช่น การเรียนการสอน การแนะแนว กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น

ธีระ รุญเจริญ (2550 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษา และการบริหาร ซึ่งต้องใช้กระบวนการและปัจจัยจึงจะบรรลุผล ทั้งนี้กระบวนการจะอาศัยผู้บริหาร โรงเรียนและครู และปัจจัย ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ หน่วยงานองค์กร ผู้บริหารโรงเรียน จะต้องมียุทธศาสตร์หลายด้าน จึงจะนำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ

สรุปได้ว่าการบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานในกิจกรรมด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในโรงเรียนรวมถึงนักเรียนที่ต้องอาศัยปัจจัยด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และระบบการดำเนินงาน การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมดูแล ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดคุณภาพของนักเรียนตามที่หลักสูตรกำหนดและเกิดความสำเร็จสู่โรงเรียนต่อไป

Fayol, (1949: 195) ได้กล่าวถึงการจัดการว่าเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุมการจัดการ

Derak French and Heather Seward, (1983 : 59) ได้ให้ความหมาย การจัดการ หมายถึง “กระบวนการ กิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้”

สรุปได้ว่าการจัดการ หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงานและการควบคุมการจัดการ ในการที่จะดำเนินกิจกรรม หรือการปฏิบัติหน้าที่อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นได้ว่ากิจกรรมต่างนั้นจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จากข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การบริหารและการจัดการสถานศึกษาหมายถึง กระบวนการในการทำงานโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบด้วยความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนการประสานงานจากทุกภาคส่วน เพื่อต้องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนหรือผู้รับบริการ ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้และสามารถบริการทางการศึกษาแก่สังคมได้เป็นอย่างดี

ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษามีอะไรบ้าง

กระทรวงศึกษาธิการ (2545:12) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ให้ดำเนินงานตามภารกิจ 4 ด้าน ซึ่งจะต้องครอบคลุมขอบข่ายและภารกิจ ของสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารงานสถานศึกษาไว้ ดังนี้

ด้านการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ซึ่งมีผู้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 และกำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีภารกิจ 17 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) วางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11)

การพัฒนากระบวนวิธีประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา 17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

(Gorton (1983: 158-164) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารวิชาการ เป็นการดำเนินกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนของนักเรียน ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งได้แก่ งานด้านหลักสูตร การจัดการเรียน การจัดการเรียน การจัดการเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการ การวัดผล และประเมินผล รวมถึงการนิเทศการสอน

(อุทัย บุญประเสริฐ (2557 : 35) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 6 ประการ คือ 1) การวางแผนงานวิชาการ 2) การบริหารงานวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอน 4) การพัฒนาส่งเสริมทางด้านวิชาการ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน และ 6) การประเมินผลงานทางวิชาการ

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นการกิจหลักของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน หมายถึงการดำเนินการเพื่อพัฒนา ปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาชาติ และเป้าหมายของหลักสูตร

ด้านการบริหารงบประมาณ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 39) กล่าวว่าการบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีนักวิชาการหลายท่านกำหนดขอบข่ายของการบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนดขอบข่ายด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา มีภารกิจ 22 ประการ ดังนี้ 1) การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณ 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง 3) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร 4) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ 5) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ 6) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ 7) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้จ่ายผลผลิตจากงบประมาณ 8) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา 9) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา 10) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา 11) การวางแผนพัสดุ 12) การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือ สิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณ 13) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ 14) การจัดหาพัสดุ 15) การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ 16) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน 17) การเบิกเงินจากคลัง 18) การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน 19) การนำเงินส่งคลัง 20) การจัดทำบัญชีการเงิน 21) การจัดทำ

รายงานทางการเงินและงบการเงิน 22)การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน Lynch (1979 :3) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงบประมาณ เป็นการจัดทำโครงการต่าง ๆ กำหนดขึ้นเพื่อให้มีการประมาณทรัพยากรที่มีค่าและความต้องการที่จะนำมาใช้มีการเปรียบเทียบการกระทำในอดีตและความต้องการที่จะทำในอนาคต

Luther Gulick (1973:13) ได้กล่าวไว้ว่า การงบประมาณ หมายถึง การจัดทำงบประมาณ การเงิน การวางแผน หรือโครงการจ่าย การบัญชี และการควบคุม การดูแลใช้จ่ายเงิน หรือตรวจสอบบัญชี ด้วยความรอบคอบและรัดกุม

สรุปได้ว่าการบริหารงบประมาณ หมายถึง การวางแผนการใช้ทรัพยากรให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงาน และโครงการที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจัดทำงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษา

ด้านการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดบุคคลที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา คือส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน มีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 16) ได้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนดขอบข่ายของ การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา มีภารกิจ 20 ประการ ดังนี้ 1) การวางแผนอัตรากำลัง 2) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 5) การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน 6) การลาทุกประเภท 7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 8) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 9) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน 10) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ 11) การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ 12) การออกจากราชการ 13) การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ 14) การลาทุกประเภท 15) การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 16) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ 17) การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ 18) การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 19) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต 20) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

Gary Dessler (1997 : 2) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล เป็นการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับพนักงานในองค์กร ทั้งนี้จะครอบคลุมในภารกิจต่าง ๆ ตั้งแต่การสรรหา การกลั่นกรอง การฝึกอบรม การให้รางวัล และผลประโยชน์เกื้อกูล การประเมินผล และแรงงานสัมพันธ์

สรุปได้ว่าการบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนอง ภารกิจของสถานศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวภายใต้ กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นงานที่สนับสนุนเพื่อให้การบริหารภายในองค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์ มาตรฐาน เป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนักวิชาการได้กำหนดขอบข่าย ด้านการบริหารงานทั่วไปไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารทั่วไปในสถานศึกษา มีภารกิจ 22 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ 2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา 3) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา 4) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน 5) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร 6) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน 7) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 8) การดำเนินงานธุรการ 9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม 10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน 11) การรับนักเรียน 12) การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษา 13) การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย 14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 15) การทัศนศึกษา 16) งานกิจการนักเรียน 17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา 18) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา 19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น 20) การรายงานผลการปฏิบัติงาน 21) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน 22) แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

Brown (1993 : 243) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานทั่วไป เป็นการบริหารหน่วยงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้สามารถดำเนินไปตามจุดมุ่งหมาย หรือตามที่ต้องการ งานบริหารทั่วไปในสถานศึกษาจึงเปรียบเสมือนส่วนงานที่คอยประสานงาน หรือสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายขององค์กรที่กำหนดด้วยความราบรื่น

Candoli and et al.(1992:7) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารทั่วไป เป็นงานซึ่งเกี่ยวกับการจัดเตรียม หรือ สนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งให้บริการต่าง ๆ ตามระบบสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไปเป็นงานเกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้การบริหารอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

4. แนวคิดกระบวนการบริหารสถานศึกษา เป็นอย่างไร

กระบวนการบริหารสถานศึกษาจะกำหนดขอบเขต และหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้ อย่างไร มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

Gulick L. and Urwick J. (1973: 18-19) ได้กล่าวว่ากระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญหรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

- 1) การวางแผน (P=Planning) หมายถึงการวางแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า
- 2) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึงการกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานให้ชัดเจน

3) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดอัตรากำลังการสรรหาการพัฒนาบุคลากรการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีการประเมินผลการทำงาน และการให้พินิจจากงาน

4) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจการวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

5) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

6) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบ

7) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 10) ได้กล่าวถึงทฤษฎี PDCA หรือ Deming Cycle คือ วงจรการบริหารงานคุณภาพ ประกอบด้วย (Plan-Do-Check-Act) PDCA) มีกระบวนการบริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

1) การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการทำงานที่ได้ผล การกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบและงบประมาณที่จะใช้

2) การปฏิบัติตามแผน (Do) คือ การดำเนินการเพื่อให้ได้ตามแผนที่มีการกำหนดไว้ การกำหนดวิธีในการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบผู้ตรวจสอบและทำการประเมินผลการปฏิบัติ

3) การตรวจสอบ (Check) คือ เมื่อดำเนินการแล้วควรจะต้องทำการประเมินผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่

4) การปฏิบัติ (Action – A) คือ การนำผลประเมินที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแผน ในการปรับปรุงต่อไป

กระบวนการบริหารงานทั้ง 4 ขั้นตอนนี้จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไปไม่สิ้นสุด ทำให้ผู้ปฏิบัติมีการวางแผนการปฏิบัติงานมีความรัดกุมขึ้น การตรวจสอบที่นำไปสู่การแก้ไขปรับปรุง จากนั้นนำมาวางแผนเพื่อดำเนินการตามวงจร PDCA ต่อไปอย่างสัมฤทธิ์ผล

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2545: 16) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษาที่สำคัญไว้ 5 ประการ ดังนี้ 1) การวางแผน 2)การจัดองค์การ 3)การอำนวยการ 4)การควบคุม 5)การจัดบุคลากรสู่หน่วยงาน

Henri Fayol (K. Pair. อ้างใน ทฤษฎี Henri Fayol,2019) กล่าวถึงหลักปฏิบัติสำหรับผู้บริหารว่าต้องรับผิดชอบต่อผลงานที่อยู่ในขอบข่ายของงาน ต้องมอบทั้งหน้าที่และอำนาจการบังคับบัญชา มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน และให้ทุกหน่วยงานปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์กร ดังนั้นกระบวนการบริหารมี 5 ประการ โดยมีตัวย่อคือ POCCoC ประกอบด้วย

- 1) การวางแผน (P-Planning)
- 2) การจัดองค์การ (O-Organizing)
- 3) การบังคับบัญชาสั่งการ (C-Commanding)
- 4) การประสานงาน (Co-Coordinating)
- 5) การควบคุม (C-Controlling)

สรุปได้ว่า การบริหารถือเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำองค์กรที่จะต้องทำให้ดีที่สุดเพื่อให้การดำเนินงานในองค์กร สามารถที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ประกอบด้วย 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านการวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การควบคุม การตรวจสอบติดตาม และ 4) การพัฒนาปรับปรุง สำหรับในความเป็นผู้นำองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยึดหลักธรรมหรือควรต้องมีคุณธรรมทั้งในด้านการดำเนินชีวิต การดูแลและปกครองเพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา และด้านการปฏิบัติงาน หรือหลักการครองตน ครองคน ครองงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยประสบความสำเร็จ มีความสุจริต โปร่งใส เหมาะสมกับช่วงเวลาและการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม หลักธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการกับการบริหารสู่ความสำเร็จได้นั้นหลักธรรมประการหนึ่งนั้นคือ หลักสัปปริสธรรม 7

หลักสัปปริสธรรม 7 การบริหารสู่ความสำเร็จ

ในการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จนั้น ผู้บริหารถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารหากผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม ย่อมส่งผลต่อการจัดการศึกษาในทุก ๆ ด้านผู้บริหาร ควรนำหลักพุทธธรรมมาใช้ให้เหมาะสมในด้านการครองตน ครองคน และครองงาน หลักธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรประยุกต์ใช้เป็นรากฐานในการบริหารสถานศึกษาก็คือ สัปปริสธรรม 7 เป็นธรรมของสัตว์บุรุษ เป็นหลักสำหรับคุณสมบัติของคนดี เพื่อให้การบริหารองค์การเป็นไปด้วยความราบรื่น มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความหมายหลักสัปปริสธรรม 7

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551: 210-211) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สัปปริสธรรม 7 หมายถึง ธรรมของสัตว์บุรุษธรรมที่ทำให้เป็นสัตว์บุรุษ, คุณสมบัติของคนดี, ธรรมของผู้ดีในทางปฏิบัติคือคนที่ประกอบด้วยสัปปริสธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย

- 1) อัมมัญญตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ
- 2) อัตถัญญตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล
- 3) อุตตัญญตา ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น
- 4) มัตตัญญตา ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี
- 5) กาลัญญตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม
- 6) ปริสสัญญตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุมรู้จักิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ
- 7) ปุคคัลลัญญตา หรือ ปุคคัลปโรปปริญญตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (อุฎฐายี) (2509 : 12) กล่าวว่า สัปปริสธรรม 7 หมายถึง คุณธรรม 7 ประการที่บริบูรณ์ในผู้ใดย่อมบุคคลนั้นให้เป็นสัปปริสชนที่เจริญด้วยคุณสมบัติ ควรแก่ความเคารพนับถือของชนทั้งหลาย ทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จ ด้วยดีและเป็นหลักปฏิบัติเพื่อทำตนให้เป็นผู้สงบสุขและความเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้าได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2538 : 27) ได้กล่าวว่า สัปปริสธรรม 7 คือ คุณธรรมที่สำคัญสำหรับสัปปริสชน หรือคนดีและเป็นคุณธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่สมบูรณ์แบบด้วย

คุณธรรมทั้ง 7 ประการ นำพาประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยส่วนรวมสามารถนำหมู่ชนสังคม และประเทศชาติไปสู่ความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าตลอดไป

สรุปได้ว่า หลักสัปปุริสธรรม 7 หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ หรือหลักธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของคนดี 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่ทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จและเป็นหลักในการดำเนินชีวิต สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่สมบูรณ์แบบ 7 ประการ ได้แก่ 1) ธัมมัญญูตา 2) อตถัญญูตา 3) อตตัญญูตา 4) มัตตัญญูตา 5) กาลัญญูตา 6) ปริสสัญญูตา 7) บุคคลัญญูตา

5.2 หลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักบริหารสถานศึกษามืออาชีพ

ณัฐนันท์ พล โปรเกียรติ์ (2561: 134 -135) กล่าวว่า การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกับการบริหารสถานศึกษา ในการบริหารงานตามบทบาททั้ง 4 งาน ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ โดยการประยุกต์เข้ากับหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังนี้ ข้อ 3 อตตัญญูตา (ผู้รู้จักตน) มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำ รู้ขอบข่ายการดำเนินงานวิชาการ มีการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบติดตามและการประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนา และข้อ 6 ปริสสัญญูตา (ผู้รู้จักชุมชน) มีมนุษยสัมพันธ์ให้ความร่วมมือ กับส่วนรวมและโรงเรียนใกล้เคียง ธรรมข้อนี้จะช่วยให้มีการสร้างสัมพันธ์อันดีกับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาวิชาการได้

2. การบริหารงานงบประมาณ โดยการประยุกต์เข้ากับหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังนี้ ข้อ 1 ธัมมัญญูตา (ผู้รู้จักเหตุ) เป็นผู้รู้หลักการกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎหมายของสิ่งที่ทำเป็นการดำเนินงานที่ต้องอาศัยระเบียบหลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อความถูกต้องไม่เกิดความผิดพลาดแก่ผู้ปฏิบัติ

3. การบริหารงานบุคคล โดยประยุกต์เข้ากับหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังนี้ ข้อ 2 อตถัญญูตา (ผู้รู้จักผล) เช่น การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนเงินเดือน การลาทุกประเภท การประเมินผลการปฏิบัติงาน ถ้าผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา ก็อาจก่อให้เกิดความวุ่นวาย แยกความสามัคคี บั่นทอนขวัญกำลังใจผู้ร่วมงาน และข้อ 7 บุคคลัญญูตา (ผู้รู้จักบุคคล) ธรรมข้อนี้ทำให้รู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถการสร้างขวัญกำลังใจให้รางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติ ก็จะเป็นการพัฒนาองค์กรได้อีกทางหนึ่ง

4. การบริหารงานทั่วไป โดยการประยุกต์เข้ากับหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังนี้ ข้อ 4 มัตตัญญูตา (ผู้รู้จักประมาณ) การรู้จักความพอดีในสิ่งต่างๆโดยเน้นความคุ้มค่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ข้อ 5 กาลัญญูตา (ผู้รู้จักกาลเวลา) มีการวางแผนกำหนดเป้าหมายการดำเนินการไว้ล่วงหน้าตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการ

กล่าวโดยสรุปหลักสัปปุริสธรรม 7 กับการบริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารสามารถบูรณาการกับการบริหารงานทั้ง 4 งาน ตามความเหมาะสมสอดคล้องกับกับหลักธรรมก็จะทำให้การบริหารสถานศึกษาสำเร็จราบรื่นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 บทบาทของผู้บริหารตามหลักสัปปุริสธรรม 7

จากหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 สู่การบูรณาการใช้ในการบริหารสถานศึกษาตามบทบาทภาระงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปนั้น เมื่อพิจารณาตามภาระงานต่างๆจะพบว่าในทุกกิจกรรมจะมีหลักธรรมเข้าไปในการพิจารณาถึงเหตุและผลอันควรดำเนินการ ในการวางแผน กำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ โดยในกระบวนการบริหารจัดการจำเป็นต้องมีการวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การสื่อสารประสานงาน การติดตามตรวจสอบและประเมินผลเพื่อความสำเร็จของภาระ

งานได้อย่างเหมาะสมกับระยะเวลาและทรัพยากรที่ใช้ นั่นก็คือการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนั้นทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย (2550 : 86-88) กล่าวว่า หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 มีส่วนให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆมีความเหมาะสมกับความเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร 2) การวางนโยบายควบคุมสั่งการงานต่างๆให้บรรลุเป้าหมาย 3) มุ่งพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพ 4) รู้ความหมาย และความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ 5) เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ 6) รู้ว่าผลที่เกิดจากเหตุ 7) มีความสามารถในการสื่อสารและมีมนุษยสัมพันธ์ 8) มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามสถานการณ์อย่างเหมาะสม 9) รู้กาลเวลา ในการประกอบกิจการหน้าที่การงาน 10) สามารถบริหารเวลาได้เหมาะสม 11) วางแผนกำหนดเป้าหมาย 12) ตรวจสอบและประเมินผล 13) รู้กาลอันควรประพฤติปฏิบัติในที่ชุมชน 14) มีความรอบรู้ในสถานการณ์โลกอย่างดี 15) รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลเป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสารประสานงานทุกอย่างในองค์กร 16) มอบหมายภาระงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ให้ทำงานเป็นทีม

สรุปได้ว่า ประโยชน์การใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นหลักธรรมของสัตบุรุษ หรือคนดี ถ้าผู้บริหารมีคุณธรรมแล้ว และนำหลักธรรมมาบูรณาการทำให้ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการทุกอย่างได้อย่างได้อย่างมีคุณภาพ นำพาความเจริญมาสู่องค์กรก็จะทำให้โรงเรียนนำไปสู่การพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

สรุป

การบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยทฤษฎี และหลักการเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานโดยมีระบบขั้นตอนในขณะเดียวกันผู้บริหารควรจำเป็นต้องยึดหลักคุณธรรมมาประกอบและการวางแผนที่มุ่งไปสู่เป้าหมายนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) เพราะหากขาดหลักคุณธรรมในการปฏิบัติงานแล้ว การปฏิบัติงานนั้นๆอาจส่งผลเสียต่อการปฏิบัติงานและประเทศชาติ หลักพุทธธรรมประการหนึ่งที่สอดคล้องกับกระบวนการจัดการศึกษา ตามบทบาทของผู้บริหารคือหลักสัปปุริสธรรม 7 ที่ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำต้องยึดปฏิบัติ ได้แก่ 1) อัมมัญญา (รู้จักเหตุ) 2) อตถัญญา (รู้จักผล) 3) อตตัญญา (ความรู้จักตน) 4) มัตตัญญา (ความรู้จักประมาณ) 5) กาลัญญา (ความรู้จักกาล) 6) ปริสสัญญา (ความรู้จักชุมชน) และ 7) ปุคคลัญญา (การรู้จักบุคคล) เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องบริหารในบริบทที่แตกต่างกัน ทรัพยากรที่แตกต่าง ทำอย่างไรจึงจะสามารถแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาองค์กรในด้านต่างๆ ซึ่งภาระงานหรือเป้าหมายความสำเร็จในแต่ละช่วงเวลาองค์กรหรือสถานศึกษาเองต้องมีการกำหนดในทิศทางแต่ละช่วงของเวลาที่แตกต่างกันไปตามการหมุนเปลี่ยนของเวลา บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองวัฒนธรรมและเทคโนโลยีเพื่อให้สนองต่อความต้องการคุณภาพของนักเรียนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีความเป็นผู้นำในการยึดปฏิบัติตามหลักคุณธรรมเพื่อให้บุคลากรในองค์กรทำงานร่วมกันโดยยึดหลักธรรม อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สู่การนำพาสถานศึกษาสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษานั้นคือคุณภาพสถานศึกษา สู่คุณภาพครูและคุณภาพนักเรียน

บรรณานุกรม

กীরติ บุญเจือ. บทบาทสถาบันศาสนากับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการ

- การศึกษาแห่งชาติ, 2541.
- กระทรวงศึกษาธิการ. “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545”, **ราชกิจจานุเบกษา 119 ตอนที่ 123 ก**, 2542 .
- กระทรวงศึกษาธิการ.**คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**.กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.
- กระทรวงศึกษาธิการ. “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553”, **ราชกิจจานุเบกษา 127 ตอนที่ 45 ก** , 2553.
- ณัฐนันท์ พล โปรเกียรติ์. “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักสัปปริสธรรม 7 โรงเรียนสอนดนตรีกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง”.**ดัชนีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 2561.
- ธีระ รุญเจริญ. **การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา**.กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง, 2550 .
- นันทวรรณ อิศรานันท์ชัย “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 2550.
- ปราชาญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. พิมพ์ครั้งที่ 2, 2545.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่16 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์, 2551.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์.ฉบับประมวลธรรม**.พิมพ์ครั้งที่12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.
- พระมหาธนาชัย ตนติปาโล. “พุทธธรรมสำหรับนักบริหารสถานศึกษามืออาชีพ”. **วารสารวิจัยพุทธศาสตร์**. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2560) : 10.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อุบาลาจารย์) . “สัปปริสธรรม” **หนังสืออนุสรณ์เนื่องในโอกาสงานฌาปนกิจศพ นายศิลปะชัยชาญเฉลิม**. กรุงเทพมหานคร, 2509.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา:เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก**.กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, 2544.
- อุทัย บุญประเสริฐ. **หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: เอรสดีเพรส, 2557.
- Brown. **Principles of Language Learning and Teaching**, 3rd ed. San Francisco : State University, 1993 .
- Candoli, I. C. and et al., **School Business Administration: A Planning Approach**, 4th ed, Massachusetts: Allyn and Bacon, 19927.
- Derek French and Saward Heather, **Dictionary of Management .Second Edition**, Aldershot: Gower, 1983.
- Fayol, Henri . **General and Industrial Management**. London : Sir Isaac Pitman

- & Sons http://www.nstru.ac.th/nstru2009/news/show_news_ex.php?id=1115,1949
- Gary Dessler. **Human Resource Management**, Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall, 1997.
- Good, C. V. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill Book company, 1983
- Gorton, R. A., **School Administration and Supervision Leadership Challenges and Appoportuntities**, 2nd ed, (Dubuge: Wm. C. Brown, 1983.
- Gulick L. and Urwick J., **Papers on the Science of Administration**, New York: Institute of Public Administration, 1973.
- K. Pair. การจัดการองค์กรด้วย POCCC ทฤษฎี Henri Fayol 7 ตุลาคม 2019 สืบค้นจาก www.https://greedisgoods.com/ เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2564.
- Lynch, T. D., **Public Budgeting in America**, New York: Prentice – Hall, 1979.
- Luther Gulick, **Papers on the Science of Administratortion**. New York: Institute of Puplic Administration, 1973.